

riaal en nog veel meer. In de aanloop van *Jeugdboekenweek* kan je een overzicht van alle *Jeugdboekenweek*-activiteiten in Vlaanderen raadplegen. Voor de kinderen zijn de spelletjes, boekentips, weetjes, interviews... op de site ondertussen een vaste waarde.

Ronde 7

3

Marlies Schouwstra & Annemarie Terhell
 Stichting Lezen Nederland
 Contact: mschouwstra@lezen.nl
aterhell@lezen.nl

Vorbij het vampiergevoos. Jongerenliteratuur in Nederland

Iedereen die wel eens een boekenwinkel binnenwandelt, weet het: literatuur voor jongeren is ‘booming bussiness’. Tieners die zich te groot voelen voor de kinderboekenkast, maar de volwassenenliteratuur een brug te ver vinden, kunnen terecht bij hun eigen genre: de ‘Young Adult Fiction’. In de Angelsaksische wereld is adolescentenliteratuur al decennialang een ingeburgerd begrip. Maar hoe staat het met de jongerenroman in Nederland en Vlaanderen?

In de Verenigde Staten hoeven tieners zich niet te schamen tussen de vrolijk gekleurde Dr. Seussboekjes van de kinderboekenafdeling. In vrijwel elke bibliotheek of boekhandel kunnen ze terecht in een speciaal voor hen ingerichte kast of afdeling, waar alles wat jongeren zou kunnen aanspreken aantrekkelijk wordt uitgesteld. Meer dan de helft van de Amerikaanse bibliotheken heeft zelfs een speciaal getrainde medewerker voor jongerenliteratuur. Amerikaanse schrijvers als John Green, Maureen Johnson, Francisco X. Stork, Suzanne Collins en Neal Shusterman blinken uit in taligheid, humor en ‘suspense’ en hebben het genre stevig op de kaart gezet. Ook in Groot-Brittannië richt een aantal uitstekende schrijvers zich – bewust of toevallig – op jongeren tussen grofweg 15 en 25 jaar. Kevin Brooks, Jenny Valentine, Nick Hornby en Meg Rosoff vertegenwoordigen een nieuwe generatie schrijvers die jongvolwassenen volledig serieus neemt. De markt is groeiende; fictie voor jongvolwassenen doet ertoe in Engeland. Van een redelijk lopende titel gaan er toch al gauw zo’n 250.000 exemplaren over de toonbank – een omzet waar Nederlandse uitgevers alleen maar van kunnen dromen. Ook in Australië heeft de jongerenroman stevig wortel geschoten. Elke Australische staat heeft een eigen literaire prijs voor jongeren en binnenkort komt er ook een overkoepelende nationale prijs. ‘Down under’ is gezegend met briljante schrijvers voor jongeren die ook internationaal zijn doorgebroken, zoals Markus Zusak, Melina Marchetta, Steven Herrick en Sonya Hartnett.

In Nederland en Vlaanderen bestaat de jongerenroman al sinds de jaren 1980, maar is de infrastructuur die het genre succesvol zou kunnen maken nog wat wiebelig. Uitgevers zoeken elk naar eigen strategieën om de kloof tussen jeugdliteratuur en volwassenenboeken te dichten, met wisselend succes. De ‘In Between’-reeks, een serie met vertaalde volwassenenliteratuur voor jongeren, waarmee uitgeverij Lemniscaat – een van de pioniers op dat gebied – in 2005 de markt op ging, is een zachte dood gestorven. De serie werd opgevolgd door de ‘Made in the USA’-reeks, gestoeld op hetzelfde concept, maar met Amerikaanse schrijvers in de hoofdrol. Het zijn prachtige boeken, die toch maar moeizaam voet aan de Hollandse grond krijgen. Een van de problemen is dat nog lang niet alle boekhandels en bibliotheken het juiste publiek weten te bereiken. Tel daarbij op het geharrewar over de begrenzing van het genre. Boeken uit de volwassenenliteratuur, ‘graphic novels’, ‘chicklit’, ‘thrillers’ en ‘fantasy’; alles wordt tot Young Adult gerekend, waardoor een bonte vergaarbak ontstaat waarin pulp en literatuur vrolijk rug aan rug staan. Door het overweldigende succes van Stephenie Meyer en de door haar ontketende vampierhype zou je onterecht de indruk kunnen krijgen dat jongerenliteratuur weinig meer te bieden heeft dan rondgierende hormonen en zwoel vampiergevoos.

Lange tijd ontbrak het ook aan een literaire prijs die het betere jongerenboek smoel zou kunnen geven. Kortgeleden is Stichting Lezen Nederland in dat gat gesprongen met de *Grote Jongerenliteratuurprijs*. Onder het voorzitterschap van Hedy d’Ancona zullen in november de eerste twee boeken voor 15-plussers worden bekroond: één oorspronkelijk Nederlandstalig werk en één vertaalde roman. Het is te hopen dat die nieuwe prijs aandacht zal genereren voor een genre dat springlevend is en bloeit als nooit tevoren, ook in Nederland en in Vlaanderen. Sinds eind jaren 1990 hebben schrijvers als Anne Provoost, Edward van de Vendel, Bart Moeyaert, Karlijn Stoffels, Benny Lindelauf, Marita de Sterck, Floortje Zwigman, Els Beerten en Lydia Rood flink aan de weg getimmerd. Zij experimenteerden met romans die qua compositie, gelaagdheid en thematiek beslist niet onder doen voor volwassenenliteratuur en die een ding gemeen hebben: ze gaan over de belevingswereld van jonge mensen.

De historische roman is binnen de Nederlandse jongerenliteratuur zeer geliefd. Zo sleepte Els Beerten met haar vuistdikke roman *Allemaal willen we de hemel* (2008) de *Gouden Lijst* binnen, een alternatieve prijs voor adolescentenliteratuur die eenmalig werd uitgereikt in het jaar dat de *Gouden Zoen* werd opgeheven. Het is een dubbelportret van twee jongens dat op subtiele wijze laat zien dat in oorlogstijd iedereen een verliezer is – held of geen held. De jury van de *Gouden Lijst* roemde Beertens gedurfde structuur, haar wisselende perspectieven, authentieke vertelstem en rake observaties, maar bovenal haar gevoel voor nuance. Ook Marita de Sterck, een veel gelauwerd schrijfster van complexe jongerenromans, nam De Grote Oorlog als uitgangspunt voor haar meest recente boek *De hondenereters* (2009). De 17-jarige Viktor loopt tijdens de Hongerwinter weg van huis om zijn herdershond te gaan zoeken en belandt in een

apocalyptische buitenwereld die wordt bevolkt door krankzinnigen en hondeneters. *NRC Handelsblad* noemde *De hondeneters* “een verpletterende jeugdroman”. Floortje Zwigtmán reist in haar *Groene bloem-trilogie* (*Schijnbewegingen*, *Tegenspel* en *Spiegeljongen*), die dit jaar werd voltooid, nog verder terug in de tijd. In ruim 1.600 pagina's schetst ze een indrukwekkend portret van Londen aan het einde van de 19^e eeuw en sleurt ze de lezer mee langs alle lagen van de Victoriaanse samenleving: van vuile steegjes en morsige bordelen tot chique landhuizen. Op de achtergrond spelen de processen tegen Oscar Wilde, de Ierse dichter die in opspraak raakte vanwege zijn relatie met Lord Alfred Douglas, zoon van de Markies van Queensberry. Zwigtmán maakt de lezer getuige van die schandalen via haar 16-jarige homoseksuele hoofdpersonage, Adrian Mayfield, die bevriend raakt met de kunstenaarsgroep rondom Wilde. Het is een bloemrijk maar ook rauw verhaal, waarin Zwigtmán haar hoofdpersoon genadeloos naar de ondergang schrijft.

Edward van de Vendel dook in een heel andere hoek van het jongerenboek. Hij realiseerde zich dat romans voor jongeren bijna nooit over het échte leven gaan en nam het initiatief tot de *Slash-reeks*, een serie waarin jeugdboekenschrijvers het levensverhaal opschrijven van een jongere die iets bijzonders heeft meegemaakt. Zelf kwam hij in contact met Anoush Elman, een Afghaanse jongen die via Rusland naar Nederland was gevlucht en in Nederland een ingewikkeld leven kreeg als asielzoeker. *De gelukvinder* (2008) is een kleurrijk, doorleefd verhaal dat beeldend wordt verteld. Het was het eerste deel in een succesvolle reeks met uiteenlopende levensverhalen, geschreven door geëngageerde schrijvers die zichzelf allemaal van hun beste kant laten zien. Voorlopig hoogtepunt in de serie is *Latino King* (2010), waarin Bibi Dumon Tak het verhaal optekent van Castel, een achttienjarige jongen die bijklust als drugskoerier en in de Dominicaanse Republiek tegen de lamp loopt. In sobere, doeltreffende zinnen beschrijft Dumon Tak hoe hij terecht komt in de beruchte gevangenis La Victoria, een schurftige plek waar duizenden gevangenen zitten opgehokt zonder wc's of bedden. Feilloos laat ze je zien hoeveel taaiheid en sociale intelligentie de jongen inzet om te kunnen ontsnappen uit de hel op aarde en laat ze de lezer voelen wat er gebeurt als het leven wordt gereduceerd tot een gevecht op leven en dood. Het is een aangrijpend verhaal, dat uitblinkt in nuance en tegelijkertijd leest als spannende ‘reality tv’. Een combinatie die onweerstaanbaar is voor de doelgroep, maar ook voor volwassenen.

Wie beweert dat jongerenromans in complexiteit, taalgebruik, gelaagdheid en structuur onderdoen voor de ‘echte’ literatuur – en dus niet thuishoren op de leeslijst – doet er goed aan eens flink bij te lezen. De kloof die ooit bestond tussen Tonke Dragt en Thea Beckman aan de ene kant en Gerard Reve en Hugo Claus aan de andere kant, is vrijwel naadloos gedicht. Met het juiste boek op het juiste moment zou elke leerling de overstap moeten kunnen maken naar de volwassenenliteratuur. Met romans die aansluiten bij de belevingswereld van jongeren heb je geen polsstok meer nodig om de overkant te bereiken, maar is er een leespleziervolle route gekomen.